

ALİ TƏHSİL MÜƏSSISƏLƏRİNDƏ AKADEMİK FƏALİYYƏT: MAHİYYƏTİ, İSTİQAMƏTLƏRİ VƏ TƏSİRLƏRİ

ÇİNGİZ BAXŞIYEV

Azərbaycan Respublikasının Təhsil İnstitutunun doktorantı.

E-mail: chingiz.baxshiyev@arti.edu.az

<https://orcid.org/0009-0000-0986-3740>

Məqaləyə istinad:

Baxşiyev Ç. (2025). Ali təhsil müəssisələrində akademik fəaliyyət: mahiyyəti, istiqamətləri və təsirləri. *Azərbaycan məktəbi*. № 3 (712), səh. 95–102

DOI:

10.30546/32898065.2025.3.1024

Məqalə tarixçəsi

Göndərilib: 10.04.2025

Qəbul edilib: 04.06.2025

ANNOTASIYA

Ali təhsil müəssisələrində akademik fəaliyyətin məqsədyönlü təşkili və strateji idarə olunması təhsil sisteminin dayanıqlı inkişafı üçün əsas şərtlərdən biridir. Məqalədə akademik fəaliyyətin nəzəri əsasları, əsas istiqamətləri və ali təhsil sisteminə təsirləri araşdırılır. Tədris, tədqiqat, innovasiya və beynəlxalq əməkdaşlıq komponentləri akademik fəaliyyətin əsasını təşkil etməklə universitetlərin elmi potensialının və sosial funksiyasının formalaşmasına töhfə verir. Tədqiqatın nəticələrinə əsasən akademik fəaliyyət yalnız bilik istehsalını deyil, həm də bu biliklərin praktiki tətbiqini, iqtisadi dəyərə çevrilməsini və sosial rifahın yüksəldilməsini təmin edən əsas amildir. Məqalədə, həmçinin bu sahədə beynəlxalq təcrübəyə əsaslanan strateji yanaşmalar, qarşıya çıxan çətinliklər və onların həlli yolları təqdim olunur. Göstərilir ki, akademik fəaliyyətin səmərəli şəkildə idarə olunması ali təhsil müəssisələrinin beynəlxalq rəqabətliliyini, reyting göstəricilərini və bilik iqtisadiyyatına verdikləri töhfəni əhəmiyyətli dərəcədə artırır.

Açar sözlər: Akademik fəaliyyət, elmi-tədqiqat, innovasiya, beynəlxalq əməkdaşlıq, təhsilin keyfiyyəti.

ACADEMIC ACTIVITY IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS: THE ESSENCE, DIRECTIONS, AND IMPACTS

CHINGIZ BAKHSHIYEV

PhD student, Institute of Education of the Republic of Azerbaijan.

E-mail: chingiz.bakhshiyev@arti.edu.az

<https://orcid.org/0009-0000-0986-3740>

To cite this article:

Bakhshiyev C. (2025). Academic activity in higher education institutions: the essence, directions, and impacts. *Azerbaijan Journal of Educational Studies*. Vol. 712, Issue III, pp. 95–102

DOI:

10.30546/32898065.2025.3.1024

Article history

Received: 10.04.2025

Accepted: 04.06.2025

ABSTRACT

The purposeful organization and strategic management of academic activities in higher education institutions are fundamental prerequisites for the sustainable development of the education system. The article explores the theoretical foundations of educational activities, their main directions, and their impacts on the higher education system. The core components of academic activity—teaching, research, innovation, and international collaboration—contribute to shaping the scientific potential and the social function of universities. Based on the research findings, academic activity is not only a means of knowledge production but also a key mechanism for the practical application of knowledge, its transformation into economic value, and the promotion of social well-being. The paper also presents strategic approaches grounded in global experience, identifies existing challenges in the field, and proposes solutions. It is emphasized that the effective management of academic activity significantly enhances the international competitiveness of higher education institutions, improves ranking indicators, and contributes meaningfully to the knowledge economy.

Keywords: Academic activity, scientific research, innovation, international collaboration, quality of education.

Giriş

Akademik fəaliyyət ali təhsil müəssisələrinin fəaliyyətinin mərkəzində duran və bu müəssisələrin strateji məqsədlərinin həyata keçirilməsində mühüm rol oynayan müxtəlif fəaliyyətlərdən ibarət bir konsepsiyadır. Bu fəaliyyətlər tədris, tədqiqat, innovasiya, sosial xidmət və ictimaiyyətlə əlaqə kimi sahələri əhatə edərək universitetin yalnız bilik istehsalı və yayılması ilə məhdudlaşmadığını, həm də cəmiyyətin sosial, iqtisadi və mədəni inkişafına aktiv töhfə verdiyini göstərir. Akademik fəaliyyətin bu geniş və çoxşaxəli təbiəti, ali təhsil müəssisələrinin sosial məsuliyyətlərini yerinə yetirməklə yanaşı, onların təhsil keyfiyyətini və beynəlxalq reytinglərdəki mövqeyini də möhkəmləndirir. Bu fəaliyyət yalnız təhsil prosesinin effektivliyini artırmaqla qalmır, həm də universitetin cəmiyyətdəki rolunu və təsirini müəyyənləşdirir. Ali təhsil müəssisələri cəmiyyətin inkişafında və iqtisadiyyatın güclənməsində təməl rol oynamaqla bərabər, yeni biliklərin yaradılmasında, mövcud problemlərin həllində və innovativ texnologiyaların tətbiqində aparıcı mövqeyə malikdir. Akademik fəaliyyət müasir dünyada ali təhsilin inkişafını təmin edən ən vacib mexanizmlərdən biridir. Bu fəaliyyət nəticəsində formalaşan elmi biliklər və yaradılan yeni texnologiyalar yalnız akademik mühitdə deyil, həm də geniş ictimaiyyət tərəfindən tətbiq edildikdə daha böyük təsir göstərir.

Akademik fəaliyyətin tərfi və komponentləri

Akademik fəaliyyət ali təhsil müəssisələrinin mərkəzi funksiyalarını təşkil edən və tədris, tədqiqat, innovasiya və sosial xidmət kimi bir neçə komponentdən ibarət olan konsepsiyadır. Altbach və Salmi (2011) ali təhsil müəssisələrinin global səviyyədə necə inkişaf etdiyini araşdırarkən qeyd edirlər ki, akademik fəaliyyətin bu komponentləri yalnız tədrisin təmin edilməsi ilə məhdudlaşmır, həm də cəmiyyətə biliklər, ideyalar və innovasiyalar təqdim etməklə

universitetlərin sosial məsuliyyətini yerinə yetirir. Ali təhsil müəssisələri tədris və elmi fəaliyyətləri paralel şəkildə inkişaf etdirərək həm yeni biliklər yaradır, həm də bu bilikləri praktiki tətbiq sahələrinə yönləndirir.

Akademik fəaliyyətin əsas məqsədi yalnız tələbələrin nəzəri biliklərlə təmin olunmasından ibarət deyil, təhsilalanlara analitik düşünmə və problem həll etmə bacarıqlarını aşılamaq da bu fəaliyyətin mühüm hissəsidir. Biggs və Tang (2011) müasir təhsil yanaşmalarında tələbələrin yalnız bilik əldə etmələrinin deyil, həm də bu bilikləri təhlil edərək təcrübədə istifadə etmələri üzərində dayanılmasının vacibliyini vurğulayırlar. Tədqiqat fəaliyyəti isə elmi biliklərin inkişaf etdirilməsi və bu biliklərin praktiki sahələrdə tətbiqi ilə bağlıdır. Universitetlər yalnız nəzəriyyənin tətbiqini öyrətməklə kifayətlənmir, həm də yeni elmi həllər və texnologiyalar yaradaraq cəmiyyətin inkişafına xidmət edirlər.

Elmi-tədqiqat, tədris və inzibati fəaliyyətin akademik strukturdakı yeri

Akademik fəaliyyətin mühüm hissəsi olan elmi-tədqiqat fəaliyyəti ali təhsil müəssisələrinin beynəlxalq səviyyədə tanınmasında və onların akademik nüfuzunun artırılmasında böyük əhəmiyyət kəsb edir. Teichler (2017) ali təhsil sistemində tədqiqatın əhəmiyyətini vurğulayaraq qeyd edir ki, universitetlərin inkişafı yalnız tədris fəaliyyətləri ilə deyil, həm də elmi araşdırmalarla ölçülür. Elmi fəaliyyətlər həm yeni nəzəri biliklərin yaradılmasına, həm də praktiki tətbiq sahələrində innovativ inkişafın baş verməsinə gətirib çıxarır. Tədris fəaliyyəti universitetin digər əsas funksiya sahəsi olub, müəllimlərin və tələbələrin qarşılıqlı əlaqələrinin təşkilini təmin edir. Bu fəaliyyətin məqsədi yalnız məlumat ötürmək deyil, həm də tələbələrin müstəqil düşünmə və problem həll etmə qabiliyyətlərini inkişaf etdirməkdir. Biggs və Tang (2011) bu mövzuda qeyd edirlər ki, müasir tədrisin hədəfi tələbələrin fəal iştirakını təmin etməklə onların analitik düşüncə bacarıqlarını gücləndirməkdir.

İnzibati fəaliyyətlər akademik fəaliyyətin düzgün təşkilini və universitetin strateji planlarına çatmasını təmin etmək məqsədini güdür. Məqsəd akademik işlərə nəzarət edərək tədrisin və elmi fəaliyyətlərin daha effektiv təşkilini təmin etməkdir. Gagliardi və Lane (2022) universitetlərin idarəetmə strukturlarının gücləndirilməsinin həm tədris, həm də tədqiqat fəaliyyətlərinin keyfiyyətini artırmağa və resursların optimal şəkildə istifadəsinə şərait yaratdığına diqqət çəkirlər.

Müasir ali təhsil sistemi sürətlə dəyişir və bu dəyişikliklər akademik fəaliyyətin müxtəlif komponentlərinə yeni yanaşmalar gətirir. Akademik fəaliyyətin yalnız tədrisin həyata keçirilməsi ilə məhdudlaşmaması, həm də elmi araşdırmaların inkişafı və bu araşdırmaların praktiki sahələrə tətbiqi önəmli hala gəlir. Altbach (2011) müasir ali təhsil müəssisələrinin qlobal miqyasda rəqabət etmək və dünya səviyyəsində akademik nüfuz qazanmaq üçün tədqiqatlara və innovasiyaya yönəlməsinin vacibliyini vurğulayır. Dünyada təhsil bazarının dəyişməsi universitetlərin yalnız milli miqyasda deyil, həm də beynəlxalq səviyyədə tanınmalarını tələb edir. Bu səbəbdən akademik fəaliyyətin rolu yalnız ölkə daxilində deyil, həm də beynəlxalq səviyyədə universitetlərin mövqeyini gücləndirmək üçün vacibdir. Müasir universitetlər həm elmi tədqiqatların inkişafını, həm də cəmiyyətin ehtiyaclarını ödəyən innovativ layihələrin tətbiqini prioritet olaraq müəyyənləşdirir (Sullivan, 2014).

Akademik fəaliyyətin istiqamətləri

Ali təhsil müəssisələrində akademik fəaliyyət bir neçə əsas istiqamət üzrə həyata keçirilir. Bu istiqamətlər universitetlərin bilik yaratmaq, yaymaq və cəmiyyətə fayda vermək funksiyalarını təmin etməklə yanaşı, onların qlobal elmi mühitdə mövqeyini müəyyənləşdirir. Tədris, tədqiqat, innovasiya və beynəlxalq əməkdaşlıq kimi sahələr akademik fəaliyyətin əsas istiqamətlərini təşkil edir və bunların hər biri ali təhsilin davamlı inkişafı üçün vacib elementlərdəndir.

Tədris fəaliyyətləri – dərslər planları və kurikulumun inkişafı

Tədris fəaliyyəti akademik fəaliyyətin ən fundamental istiqamətlərindən biri olub, biliklərin ötürülməsi və tələbələrin elmi dünyagörüşünün formalaşdırılmasına xidmət edir. Müəllimlər təkcə bilik ötürən deyil, həm də tələbələri tənqidi düşünməyə və analitik yanaşmalara təşviq edən əsas fiqurlar hesab olunurlar. Biggs və Tang (2011) qeyd edirlər ki, effektiv tədris tələbələrin yalnız nəzəri bilikləri öyrənməsi ilə kifayətlənmir, həm də onları praktikada tətbiq etməyi öyrədir. Dərslər planlarının və kurikulumun inkişafı təhsil prosesinin müasir tələblərə uyğunlaşdırılması baxımından mühüm rol oynayır. Son illərdə tələbəyönlü və bacarıq əsaslı tədris modellərinin tətbiqi geniş yayılıb (Altbach & Salmi, 2011). İnteraktiv tədris metodlarının tətbiqi tələbələrin təhsilə marağını artırmaqla yanaşı, onların əmək bazarının tələblərinə uyğun kompetensiyalar qazanmasına da kömək edir.

Tədqiqat fəaliyyəti: elmi araşdırmalar, məqalə və monoqrafiyalar, grant layihələri

Tədqiqat fəaliyyəti ali təhsil müəssisələrinin akademik nüfuzunu müəyyənləşdirən əsas göstəricilərdən biridir. Universitetlərdə aparılan elmi araşdırmalar cəmiyyətin inkişafına yönəlmiş yeni biliklər yaradır və bu biliklər müxtəlif sahələrdə tətbiq olunmaqla qlobal elmi mühitə töhfə verir. Teichler (2017) qeyd edir ki, universitetlərin inkişafı onların tədqiqat potensialı ilə sıx əlaqəlidir və bu potensialın artırılması, grant layihələri və elmi məqalələrin dərc edilməsi ilə mümkün olur. Akademik tədqiqatların nəticələri, adətən, elmi məqalələr və monoqrafiyalar şəklində yayımlanır. Bu nəşrlər vasitəsilə universitetlər öz elmi nəticələrini beynəlxalq elmi ictimaiyyətlə paylaşır və akademik biliklərin inkişafına töhfə verir. Thomson Reuters və Scopus indekslərinə daxil olan jurnallarda nəşr olunmaq alimlər və tədqiqatçılar üçün beynəlxalq səviyyədə tanınmaq baxımından mühüm əhəmiyyət kəsb edir (Gagliardi & Lane, 2022). Bundan əlavə, tədqiqat fəaliyyətinin

maliyyələşdirilməsi üçün müxtəlif yerli və beynəlxalq qrant layihələri həyata keçirilir. Bu layihələr universitetlərin innovativ ideyalarını reallaşdırmaq və elmi bilikləri praktiki tətbiq sahələrinə yönəltmək imkanı yaradır. Qrantlar tədqiqatçıların müstəqil araşdırmalar aparmasına və innovativ texnologiyaların inkişafına dəstək verir.

İnnovasiya və elmi kommersiyalaşdırma: universitet-startap ekosistemi və texnologiyaların transferi

Son illərdə universitetlər təkcə bilik istehsal edən akademik mərkəzlər olmaqla kifayətlənmir, eyni zamanda elmi biliklərin kommersiyalaşdırılması və cəmiyyətə integrasiyası baxımından innovativ yanaşmalar təqdim edirlər. Universitetlər daxilində innovasiya ekosisteminin qurulması və startap fəaliyyətlərinin dəstəklənməsi akademik fəaliyyətin mühüm istiqamətlərindən birinə çevrilib (Altbach & Salmi, 2011). Universitet-startap ekosistemi tədqiqat nəticələrinin kommersiyalaşdırılması və elmi biliklərin iqtisadi dəyərə çevrilməsi prosesini ifadə edir. Bir çox universitetlər texnologiya transferi ofisləri yaradaraq elmi ixtiraların və patentlərin sənaye sektoruna integrasiyasına dəstək verirlər (Sullivan, 2014). Bu model, xüsusilə texniki və mühəndislik sahələrində geniş tətbiq olunur və universitetlərin sənaye ilə əməkdaşlığını gücləndirir. Texnologiya transferi yalnız elmi biliklərin sənayeyə ötürülməsi ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda universitet daxilində yaradılan innovativ həllərin müxtəlif sektorlarda tətbiqini təşviq edir. Bunun nəticəsində universitetlər bilik iqtisadiyyatının formalaşmasına töhfə verir və onların akademik fəaliyyəti yalnız nəzəri deyil, həm də praktiki dəyər qazanır.

Beynəlxalq əməkdaşlıq və akademik mobillik: ikili diplom proqramları və beynəlxalq tədqiqat şəbəkələri

Ali təhsil sistemində qloballaşmanın artması universitetlərin beynəlxalq əməkdaşlıqlara daha

çox üstünlük verməsinə səbəb olub. Beynəlxalq əməkdaşlıq akademik mühitin zənginləşməsinə, bilik və təcrübə mübadiləsinin artırılmasına və universitetlərin dünya səviyyəsində rəqabət qabiliyyətinin yüksəldilməsinə xidmət edir (Altbach & Salmi, 2011). Bu əməkdaşlıq çərçivəsində ali təhsil müəssisələri arasında ikili diplom proqramları və beynəlxalq tədqiqat şəbəkələri geniş yayılıb. İkili diplom proqramları tələbələrə eyni zamanda iki müxtəlif universitetin akademik təhsilini almaq imkanı yaradır və onların global əmək bazarında rəqabət qabiliyyətini artırır.

Beynəlxalq tədqiqat şəbəkələri isə müxtəlif universitetlər və tədqiqat institutları arasında bilik və resurs mübadiləsinə təmin edir. Bu şəbəkələr vasitəsilə universitetlər ortaq tədqiqat layihələri həyata keçirir, elmi konfranslar və seminarlarda iştirak edərək global elmi diskussiyalara töhfə verir (Teichler, 2017). Akademik mobillik proqramları, o cümlədən Erasmus+ və Fulbright kimi təşəbbüslər tələbə və müəllimlərin xaricdə təhsil almasına və tədqiqatlar aparmasına imkan yaradır. Bu proqramlar vasitəsilə akademik biliklər beynəlxalq miqyasda yayılır və alimlər arasında tədqiqat əlaqələri güclənir.

Nəticə olaraq qeyd edə bilərik ki, akademik fəaliyyətin müxtəlif istiqamətləri ali təhsil müəssisələrinin global rəqabət mühitində uğur qazanmasına və bilik istehsalında qabaqcıl mövqe tutmasına imkan yaradır. Tədris və tədqiqat fəaliyyətlərinin inkişaf etdirilməsi, innovasiyaların kommersiyalaşdırılması və beynəlxalq əməkdaşlıqların gücləndirilməsi ali təhsilin davamlı inkişafı üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Universitetlər bu istiqamətləri inkişaf etdirməklə, yalnız akademik mühitə deyil, həm də cəmiyyətin və iqtisadiyyatın inkişafına töhfə vermiş olurlar.

Akademik fəaliyyətin təsiri yalnız universitetlər və elmi tədqiqat institutları ilə məhdudlaşmır, eyni zamanda cəmiyyətin bütün sahələrinə sirayət edir. Akademik fəaliyyətin nəticələri təhsilin keyfiyyətinin artırılması, innovasiya və iqtisadi inkişafın sürətləndirilməsi, universitetlərin beynəlxalq reytinglərdə

mövqələrinin möhkəmlənməsi və cəmiyyətin sosial-mədəni inkişafına töhfə verməklə geniş miqyasda özünü göstərir. Müasir dünyada universitetlər təkcə bilik istehsal edən qurumlar deyil, həm də global və regional inkişafın əsas hərəkətverici qüvvələrindən biri hesab olunur (Altbach & Salmi, 2011).

Akademik fəaliyyətin təhsilin keyfiyyətinə təsiri

Universitetlərin elmi-tədqiqat və innovasiya potensialı tələbələrə daha yüksək səviyyəli təhsil və praktik bacarıqlar verməklə onların akademik nailiyyətlərini artırır (Biggs & Tang, 2011). Keyfiyyətli akademik fəaliyyət nəticəsində məzunların analitik düşünmə, tənqidi yanaşma və problemləri hələtmə bacarıqları inkişaf edir ki, bu da onların əmək bazarında uğur qazanmasına imkan yaradır. Məzunların bacarıqları və peşəkar hazırlıq səviyyəsi təhsil sisteminin ümumi keyfiyyətini əks etdirir (Javadov, Bakhshiyev, & Karimova, 2024). Dünya Bankının apardığı araşdırmalar göstərir ki, tədqiqatçıya uyğun universitetlərdən məzun olan tələbələr daha innovativ və çevik düşünmə qabiliyyətinə malik olur, əmək bazarının tələblərinə daha yaxşı uyğunlaşırlar (World Bank, 2017). Bundan əlavə, akademik fəaliyyət nəticəsində universitetlər yeni tədris metodlarını tətbiq edərək tələbələrin öyrənmə prosesinə daha aktiv cəlb olunmasını təmin edirlər (Teichler, 2017).

Akademik fəaliyyətin innovasiya və iqtisadi inkişaf ilə əlaqəsi

Universitetlərin akademik fəaliyyətinin iqtisadi inkişaf və innovasiya sahələrinə təsiri mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Müasir dövrdə elmi tədqiqatlar və innovativ layihələr iqtisadiyyatın inkişafını sürətləndirən əsas amillərdən biridir. Universitetlərdə aparılan elmi araşdırmalar və yaradılan yeni texnologiyalar sənaye sektoruna integrasiya olunaraq iqtisadi inkişafa təkan verir (Sullivan, 2014). Startap ekosistemləri və universitetlərdə yaradılan innovasiya mərkəzləri yeni ideyaların bazara

çıxmasını və iqtisadi dəyərə çevrilməsini təmin edir. Məsələn, Stanford Universiteti və Massachusetts Texnologiya İnstitutu (Massachusetts Institute of Technology – MIT) kimi dünya səviyyəli ali təhsil müəssisələrinin elmi fəaliyyətləri nəticəsində bir çox uğurlu startaplar yaranıb və global bazarlarda mühüm rol oynayıb (Etzkowitz & Zhou, 2017). Bu, ali təhsilin və elmi tədqiqatların iqtisadi inkişaf ilə sıx əlaqəli olduğunu göstərir. Eyni zamanda, akademik fəaliyyət sayəsində sənaye və ali təhsil sektoru arasında əməkdaşlıq genişlənir. Universitetlər texnologiya transferi mexanizmləri vasitəsilə yeni biliklərin kommersiyalaşdırılmasını təmin edirlər. Bunun nəticəsində elmi biliklər təkcə nəzəri səviyyədə qalmır, həm də real iqtisadi təsir yaradır (Gagliardi & Lane, 2022).

Akademik fəaliyyətin universitet reytingləri və beynəlxalq nüfuzun formalaşmasında rolu

Akademik fəaliyyət universitetlərin beynəlxalq nüfuzunu formalaşdıran əsas amillərdən biridir. Universitet reytingləri, əsasən, elmi nəşrlərin sayı, tədqiqatların keyfiyyəti, beynəlxalq əməkdaşlıq səviyyəsi və məzunların uğurları kimi göstəricilər əsasında müəyyən edilir (QS World University Rankings, 2023). Akademik fəaliyyətin keyfiyyətinin artırılması universitetlərin beynəlxalq reytinglərdə yüksəlməsinə və onların global akademik mühitdə daha tanınmış olmasına gətirib çıxarır. Bunun nəticəsində həmin universitetlərə daha çox beynəlxalq tələbə və tədqiqatçı cəlb edilir ki, bu da onların akademik mühitini daha da zənginləşdirir (Altbach & Salmi, 2011). Universitetlərin beynəlxalq reytinglərdə mövqeyi həm də dövlət siyasətinə təsir edir. Bir çox ölkələr universitetlərin global reytinglərdə yüksəlməsini ali təhsilin strateji inkişaf planlarının əsas prioritetlərindən biri kimi müəyyənləşdirir. Məsələn, Çin, Cənubi Koreya və Sinqapur kimi ölkələr elmi tədqiqatlara və universitetlərin inkişafına böyük investisiyalar yönəldərək onların beynəlxalq akademik nüfuzunu artırmağa nail olublar (Marginson, 2016).

Akademik fəaliyyətin sosial və mədəni təsirləri – cəmiyyətin inkişafına və bilik iqtisadiyyatına töhfə

Akademik fəaliyyətin sosial və mədəni təsirləri cəmiyyətin inkişafında mühüm rol oynayır. Universitetlər yalnız bilik istehsal edən qurumlar deyil, həm də sosial-mədəni dəyişikliklərin əsas təşəbbüskarlarından biridir. Elmi araşdırmaların nəticələri cəmiyyətin müxtəlif problemlərinin həllinə yönəldilir və sosial inkişafa töhfə verir (Teichler, 2017). Ali təhsil müəssisələri həyata keçirdiyi elmi fəaliyyətlər və ictimai layihələr vasitəsilə cəmiyyətdə tənqidi düşüncə və mədəni müxtəliflik anlayışını inkişaf etdirirlər. Akademik fəaliyyət nəticəsində yaradılan yeni biliklər cəmiyyətin ümumi intellektual səviyyəsini artırır və sosial problemlərin həllinə daha effektiv yanaşmalar təqdim edir (Sullivan, 2014). Bilik iqtisadiyyatının formalaşmasında da universitetlərin akademik fəaliyyəti mühüm rol oynayır. Bilik iqtisadiyyatı, əsasən, elmi tədqiqatların və intellektual kapitalın iqtisadi dəyərə çevrilməsi üzərində qurulur. Ali təhsil müəssisələri yeni texnologiyalar, innovativ ideyalar və yüksəkixtisaslı kadrlar hazırlamaqla bilik iqtisadiyyatının əsas sütunlarından birini təşkil edir (Etzkowitz & Zhou, 2017).

Xülasə olaraq akademik fəaliyyətin təsirləri çoxşaxəlidir və təhsildən iqtisadi inkişafa, universitetlərin beynəlxalq nüfuzundan cəmiyyətin intellektual səviyyəsini artırılmasına qədər geniş bir spektri əhatə edir. Akademik fəaliyyətin inkişafı ali təhsilin keyfiyyətini artırmaqla yanaşı, innovasiya və iqtisadi inkişafa töhfə verir, universitetlərin beynəlxalq reytinglərdə mövqeyini möhkəmləndirir və cəmiyyətin sosial-mədəni inkişafını təşviq edir. Müasir dünyada universitetlər təkcə bilik istehsal edən deyil, həm də global inkişafın əsas hərəkətverici qüvvələrindən biri kimi çıxış edir.

Nəticə

Akademik fəaliyyət yalnız ali təhsil müəssisələrinin daxili akademik mühitini deyil, həm də cəmiyyətin intellektual və iqtisadi

inkişafını formalaşdıran əsas amillərdən biridir. Bu fəaliyyətin effektiv təşkili və idarə olunması təhsilin keyfiyyətinin yüksəldilməsinə, tədqiqat potensialının gücləndirilməsinə və universitetlərin beynəlxalq səviyyədə rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına xidmət edir. Tədqiqat göstərir ki, inkişaf etmiş ölkələrdə akademik fəaliyyətin bütün istiqamətləri – tədris, tədqiqat, innovasiya və beynəlxalq əməkdaşlıq sistemli şəkildə həyata keçirilir. Bu ölkələrdə universitetlər təkcə bilik istehsal edən qurumlar deyil, həm də yeni texnologiyaların yaradılması və kommersiyalaşdırılması üçün platformalar kimi çıxış edirlər. Akademik fəaliyyətin keyfiyyətinin yüksəldilməsi üçün universitetlər müasir idarəetmə modellərini tətbiq etməli, tədqiqat infrastrukturunu gücləndirməli və elmi nəticələrin real sektora transferini təmin etməlidirlər.

Universitetlər bilik iqtisadiyyatının əsas hərəkətverici qüvvələrindən biri kimi, cəmiyyətin elmi biliklərə əsaslanan inkişafını dəstəkləməli və innovativ düşüncəni təşviq etməlidirlər. İnkişaf etmiş ölkələrin təcrübəsi göstərir ki, akademik fəaliyyətin nəticələrinin effektiv qiymətləndirilməsi və tətbiqi ali təhsilin dayanıqlı inkişafına və məzunların əmək bazarında rəqabət qabiliyyətinin artırılmasına imkan yaradır. Nəticə olaraq, ali təhsil müəssisələrində akademik fəaliyyətin gücləndirilməsi üçün strateji yanaşmaların tətbiq edilməsi, beynəlxalq əməkdaşlığın genişləndirilməsi və elmi fəaliyyətin kommersiyalaşdırılmasına dair mexanizmlərin təkmilləşdirilməsi vacibdir. Gələcək tədqiqatlar akademik fəaliyyətin daha səmərəli idarə edilməsi və onun sosial-iqtisadi təsirlərinin dərinləşdirilməsi istiqamətində aparılmalıdır.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

- 1 Altbach, P.G., & Salmi, J. (2011). The Road to Academic Excellence: The Making of World-Class Research Universities. The World Bank.
- 2 Biggs, J., & Tang, C. (2011). Teaching for Quality Learning at University. McGraw-Hill Education.

- ³ Etzkowitz, H., & Zhou, C. (2017). *The Triple Helix: University–Industry–Government Innovation and Entrepreneurship*. Routledge.
- ⁴ Gagliardi, J.S., & Lane, J.E. (Eds.). (2022). *Higher education systems redesigned: From perpetuation to innovation to student success*. State University of New York Press. 252 səh.
- ⁵ Javadov, I., Bakhshiyev, C., & Karimova, J. (2024). The importance of the implementation of European Standards and Guidelines (ESG) in the quality assurance system in higher education institutions. *Elmi Əsərlər*, 91(2), 10–15.
[https://doi.org/10.69682/azrt.2024.91\(2\).10-15](https://doi.org/10.69682/azrt.2024.91(2).10-15)
- ⁶ QS World University Rankings. (2023). *World University Rankings 2023*.
- ⁷ Sullivan, W.M. (2014). The University and the Civic Responsibility. *Journal of Higher Education*.
- ⁸ Teichler, U. (2017). Higher Education Research and the Teaching Profession. *Higher Education Policy*.